

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตนักศึกษาหรือการออกกลางคันเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษาหรือมหาวิทยาลัย หากปัญหาดังกล่าวไม่ได้รับการแก้ไข จะส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางทั้งต่อนิสิตนักศึกษา ผู้ปกครอง ผู้เกี่ยวข้อง และมหาวิทยาลัย โดยสำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ (2553 : 42) ได้สรุปความหมายของการออกกลางคันไว้ว่า ผู้เรียนที่ออกกลางคันโดยลาออกและฟื้นฟูสภาพการเป็นนักเรียนนักศึกษา เช่นเดียวกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2553 : 18) ได้สรุปความหมายของการออกกลางคันไว้ว่า การที่นักเรียนถูกจำหน่ายชื่อออกจากสถานศึกษาในขณะที่ยังไม่สำเร็จการศึกษาโดยไม่ใช่สาเหตุอันเนื่องมาจากการย้ายสถานศึกษา และสวัสดิ์ วิชระโกชน์ (2561 : 53) ได้สรุปความหมายของการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตไว้ว่า การที่ผู้เรียนต้องออกจากสถานศึกษาก่อนการสำเร็จการศึกษาด้วยเหตุผลส่วนตัวหรือตามกฎระเบียบที่สถานศึกษากำหนด ซึ่งสาเหตุการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตนักศึกษาหรือการออกกลางคันมีสาเหตุหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องหลายกรณี โดยสาเหตุหลักมี 4 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนของนิสิตนักศึกษา ส่วนของครอบครัว ส่วนของการเรียนการสอน และส่วนของการดำเนินการแก้ไขปัญหานั้น ส่วนของสถาบันการศึกษามีส่วนสำคัญในการช่วยให้การดำเนินการมีระบบ มีความต่อเนื่อง มีความเชื่อมโยงกัน และสามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด ดังนั้นสถาบันการศึกษาจึงต้องศึกษา วิจัย และกำหนดแนวทางให้ชัดเจนเพื่อให้การฟื้นฟูสภาพหรือการออกกลางคันของนิสิตนักศึกษามีอัตราการลดลงและนิสิตนักศึกษาสามารถสำเร็จการศึกษาภายในระยะเวลาตามที่หลักสูตรกำหนด

การศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพและติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นการทําวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นการศึกษาข้อมูลในระยะเวลาที่ 1 ส่วนที่ 2 เพื่อรวบรวมและศึกษาข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งผู้วิจัยได้ทําวิจัยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์รูปแบบระบบการให้คำปรึกษาและการติดตามผลการเรียนของนิสิตที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตในระดับปริญญาตรี โดยดำเนินการรวบรวมข้อมูลจากการวิจัย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นการวิจัยและเก็บข้อมูลภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยศึกษาข้อมูลและความต้องการของนิสิตและอาจารย์ ในการแก้ไขปัญหาผ่านกลไกของคณะ/วิทยาลัยหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า 1) มหาวิทยาลัยกำหนดนโยบายการพัฒนาาระบบกลไกและระบบสารสนเทศสำหรับการให้คำปรึกษาและติดตามผลการเรียนของนิสิตที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิต เพื่อให้มีการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน 2) คณะ/วิทยาลัย และหน่วยงานที่จัดการศึกษาหรือรับสมัครบุคคลเข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาตรีเพิ่มช่องทางในการรับสมัครผู้เข้าศึกษาต่อที่หลากหลาย และเพิ่มช่องทางการรับสมัครสำหรับนิสิตที่เคยศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย 3) กองทะเบียนและประมวลผลแจ้งข้อมูลและรายชื่อนิสิตที่คาดว่าจะฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตไปยังคณะ วิทยาลัย และหน่วยงาน เพื่อดำเนินการติดตามนิสิต 4) กองทะเบียนและประมวลผลกำหนดช่องทางในการตรวจสอบข้อมูลผลการศึกษานิสิตผ่านระบบบริการการศึกษา โดยผู้ปกครองสามารถแจ้งความประสงค์การเข้าสู่ระบบมายังกองทะเบียนและประมวลผลเป็นรายบุคคล 5) กองทะเบียนและประมวลผลแจ้งสถานะการฟื้นฟูสภาพ การลาพักการเรียน และการลาออก ไปยังผู้ปกครองเพื่อรับทราบและหาแนวทางดูแลนิสิตร่วมกับมหาวิทยาลัย 6) กองทะเบียนและประมวลผลจัดทำข้อมูลการถาม - ตอบปัญหาหรือการดำเนินการในเรื่องวิชาการผ่านระบบบริการการศึกษาสำหรับนิสิต และ 7) กองทะเบียนและประมวลผลพัฒนาระบบฐานข้อมูลการจัดเก็บหมายเลขโทรศัพท์ (ปัจจุบัน) ของนิสิต เพื่อให้คณะ/วิทยาลัยสามารถติดต่อได้ ทั้งนี้ การดำเนินการในด้านการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศผ่านระบบบริการการศึกษาสำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาและกลุ่มนิสิตที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิต ผู้วิจัยจะดำเนินการในระยะที่ 2 ภายหลังผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากส่วนที่ 2

ส่วนที่ 2 การศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการออกกลางคันและติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม เป็นการศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพและติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา จากสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน

ระยะที่ 2 การพัฒนาระบบการติดตามผลการเรียนและให้คำปรึกษานิสิตระดับปริญญาตรีที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และดำเนินการทดลองระบบภายในมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยดำเนินการในปีงบประมาณ 2563

ระยะที่ 3 การประเมินระบบการติดตามผลการเรียนและให้คำปรึกษานิสิตระดับปริญญาตรีที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาระบบให้สามารถปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยจะดำเนินการในปีงบประมาณ 2564

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีสภาพปัญหาการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตระดับปริญญาตรี โดยมีอัตราการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตสูง สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ของสวัสดิ์ วิชระโกชน์ (2559 : 449) ได้วิเคราะห์ผลการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 2553 - 2557 มหาวิทยาลัยมหาสารคาม พบว่า อัตราส่วนจำนวนนิสิตที่ฟื้นฟูสภาพต่อจำนวนนิสิตที่เข้าศึกษาต่ออยู่ในระดับสูง ในกรณีนี้ กองทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการทางวิชาการงานทะเบียน จึงเล็งเห็นความสำคัญและพิจารณาหาแนวทางแก้ไข ปัญหา โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือหลัก และทำวิจัยในลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และคาดว่าผลได้จากการวิจัย คือ 1) สามารถตอบโจทย์ให้กับมหาวิทยาลัยในการมีการบริหารจัดการ มีการดำเนินการ และมีการแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตอย่างเป็นระบบ 2) มีระบบกลไกในการติดตามผลการเรียนและให้คำปรึกษานิสิตที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตที่เป็นรูปธรรม 3) มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศสนับสนุนและดำเนินการในการติดตามผลการเรียนและให้คำปรึกษานิสิตระดับปริญญาตรีที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิต สำหรับอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เกี่ยวข้องผ่านระบบบริการการศึกษา และผ่าน Application Mobile และ 4) อัตราการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตลดลงและอัตราการสำเร็จการศึกษาเพิ่มขึ้น

ดังนั้น กองทะเบียนและประมวลผล มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ในฐานะเป็นหน่วยงานกลางในการบริหารจัดการทางวิชาการงานทะเบียนของมหาวิทยาลัย จึงเห็นความสำคัญในการดำเนินการเพื่อค้นหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพและการติดตามผลการเรียนของนิสิต โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นเครื่องมือในการศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาข้อมูลจากสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศ ผลจากการศึกษาในครั้งนี้ จะเป็นข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลสำคัญเพื่อให้อาจารย์ที่ปรึกษา คณะ หน่วยงาน หรือผู้เกี่ยวข้องได้ทราบและพัฒนาระบบกลไกต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพและติดตามผลการเรียนของนิสิตระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ทั้งยังสามารถช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา และดูแลนิสิตที่มีความเสี่ยงต่อการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิต และมหาวิทยาลัยสามารถแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพการเป็นนิสิตให้มีอัตราลดลงต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฟื้นฟูสภาพของนิสิตนักศึกษา ระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

2. เพื่อศึกษาแนวทางการติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาาระดับปริญญาตรี ที่มีความเสี่ยงต่อการผันสภาพในสถาบันอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

ความสำคัญของการวิจัย

เป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาการผันสภาพการเป็นนิสิตของนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ออกเป็นลำดับขั้นดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นสถาบันอุดมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จำนวน 159 สถาบัน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. เว็บไซต์ : 2561)

1.1.1 กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและกำกับของรัฐ (เดิมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย) จำนวน 30 สถาบัน

1.1.2 กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในข้อ 1.1 จำนวน 57 สถาบัน

1.1.3 กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 72 สถาบัน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 113 สถาบัน โดยใช้สูตรของ Yamane' กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรคำนวณที่ทราบจำนวนประชากร และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีการสุ่มแบบง่าย ประกอบด้วย

1.2.1 กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาของรัฐและกำกับของรัฐ (เดิมสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย) จำนวน 21 สถาบัน

1.2.2 กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล และสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ที่ไม่อยู่ในข้อ 1.2.1 จำนวน 41 สถาบัน

1.2.3 กลุ่มสถาบันอุดมศึกษาเอกชน จำนวน 51 สถาบัน

1.3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 5 สถาบัน ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง โดยคัดเลือกจากสถาบันอุดมศึกษาที่มีแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการผันสภาพหรือมีแนวทางการติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาาระดับปริญญาตรีที่มีความโดดเด่น

หรือเป็นรูปธรรม ประกอบด้วย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 ชนิด จำนวน 2 ฉบับ ดังนี้

1. แบบสอบถาม ใช้สอบถามผู้แทนสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 1 ฉบับ

แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพันสภาพของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อแนวทางการติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีความเสี่ยงต่อการพันสภาพ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นอื่น ๆ (เพิ่มเติม)

2. แบบสัมภาษณ์ ใช้สัมภาษณ์ผู้แทนสถาบันอุดมศึกษาที่มีแนวทางในการแก้ไขป้องกันและแก้ไขปัญหาการพันสภาพหรือมีแนวทางในการติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีโดดเด่นหรือเป็นรูปธรรม จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นต่อแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาการพันสภาพของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นต่อแนวทางการติดตามผลการเรียนของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีที่มีความเสี่ยงต่อการพันสภาพ

ตอนที่ 4 ความคิดเห็นอื่น ๆ (เพิ่มเติม)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. แนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหา หมายถึง วิธีการในการให้ความดูแลและช่วยเหลือนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาตรีไม่ให้พันสภาพก่อนการสำเร็จการศึกษาตามที่หลักสูตรกำหนด

2. การพันสภาพ หมายถึง การที่นิสิตนักศึกษาพ้นจากสถานะการเรียนตามกฎระเบียบที่สถาบันอุดมศึกษาก่อนเรียนครบตามที่หลักสูตรกำหนดไว้

3. การติดตามผลการเรียน หมายถึง การตรวจสอบผลการศึกษา (Grade) ค่าคะแนนเฉลี่ยสะสม (GPAX) หรือข้อมูลทางการศึกษาของนิสิตนักศึกษาผ่านช่องทางหรือระบบสารสนเทศที่สถาบันอุดมศึกษากำหนด

4. ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ระบบปฏิบัติการที่สถาบันอุดมศึกษาใช้ในการบริหารจัดการหรือสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ อาจารย์ หรืออาจารย์ที่ปรึกษา
5. สถาบันอุดมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
6. นิสิตนักศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีในสถาบันอุดมศึกษาทั้งของรัฐและเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม
7. เจ้าหน้าที่ หมายถึง บุคลากรของมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติงานสายสนับสนุนด้านวิชาการในระดับปริญญาตรี
8. อาจารย์ หมายถึง บุคลากรของมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติหน้าที่การสอนรายวิชาในระดับปริญญาตรี
9. อาจารย์ที่ปรึกษา หมายถึง บุคลากรของมหาวิทยาลัยที่ปฏิบัติหน้าที่ในการให้คำปรึกษาดูแล และช่วยเหลือนิสิตในระดับปริญญาตรี
10. ผู้บริหาร หมายถึง อธิการบดี รองอธิการบดี ผู้ช่วยอธิการบดี คณบดี รองคณบดี หรือผู้ทำหน้าที่บริหารงานอื่นที่มีฐานะเทียบเท่า
11. ผู้ปกครองนิสิต หมายถึง ผู้ที่ให้การอุปการะ ดูแล และช่วยเหลือนิสิตในช่วงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี